

MEET OUR NEIGHBOURS 2

SLIKA O DRUGOME U SRBIJI – IZ UGLA UDŽBENIČKE LITERATURE ISTORIJE I IZ PERSPEKTIVE MLADIH

„Mi govorimo na različitim jezicima kao i uvek, ali stvari o kojima govorimo zbog toga ne postaju drugačije.“

Mihail Bulgakov

I UVOD

Kada danas nekome u Srbiji kažete da se bavite istorijom, obavezno će vas pitati „Kojom istorijom?“, a može lako uslediti i pitanje „Da li ćemo, i kada ćemo, saznati pravu istinu o sopstvenoj istoriji?“ To se posebno odnosi na ljude koji imaju dovoljan broj godina da su živeli i u SFRJ, i u Saveznoj Republici Jugoslaviji, i u Srbiji i Crnoj Gori, i na kraju, u Republici Srbiji.

Istorija se, kao malo koja nauka, često (zlo)upotrebljava u ideološke, nacionalne i političke svrhe. Istoriografija i istorijska udžbenička literatura u Srbiji poslednjih 70 godina često su, sa raznih strana, bile označene kao jednostrane, obeležene snažnim ideološkim porukama i ocenama, mitologizacijom pojedinih ličnosti i pojava, različitim interpretacijama određenih istorijskih činjenica. Pomoću istorije kao nauke i nastavnog predmeta, pravdane su određene političke akcije, jedne ličnosti glorifikovane, stavljane u udžbenike, a druge ocrnjivane i izbacivane iz udžbenika.

Ideološki potisnuti i sukobljeni nacionalni interesi federalnih jedinica SFRJ, koji su u razbuktalom nacionalizmu od Jugoslavije devedesetih napravili bojište građanskog rata, stvarali su i izdvojene istoriografije koje su oblikovale i dalje oblikuju parcijalnu istorijsku svest i promovišu sopstvene istine, potvrđuju nacionalni identitet i novouspostavljenu državnost, zanemarujući jugoslovensku celinu, sem, možda, u najopštijim naznakama kao ram za određene događaje. S druge strane, samo ono što je bilo dogovoreno i usaglašeno u republičkim centrima moglo je biti istorija Jugoslavije, ili pak istorija Partije.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Narodi Jugoslavije, koji su decenijama živeli zajedno, negujući „bratstvo i jedinstvo“, nakon krvavog građanskog rata, dobili su svoju državnost i mogućnost da svojim mladim naraštajima, kroz nastavu istorije, predstave svoje viđenje toga šta se dešavalo na ovim prostorima.

Ako priču proširimo na susedne zemlje i balkanske narode koji dele dinamičnu zajedničku istoriju, stvari postaju još kompleksnije. Tokom vekova zajedničkog života na trusnom području koje mnogi nazivaju „buretom baruta“, formirani su mnogi stereotipi i predrasude koje balkanski narodi imaju jedni o drugima, koji se često potkrepljuju isticanjem svega negativnog što se dešavalo u prošlosti, uključujući međusobne sukobe, ratove, okupacije, ustanke i oslobađanja. Pritom, svesno ili nesvesno se nedovoljno, ili nimalo ne ističe sve ono što balkanske narode spaja, što im je zajedničko i svima njima blisko, kao što su kultura, tradicija, običajnost, vrednosni sistem (zajedničke vrednosti kao što su: sloboda, istina, pravda, porodica, čast, solidarnost), kao i način života.

Kontekst sagledavanja ovoga neophodno je proširiti i na status koji balkanski narodi danas imaju, u državnom, političkom, bezbednosnom i svakom drugom smislu – u Evropi i svetu, bez obzira na to da li su njihove države članice EU, ili se nalaze na putu evropskih integracija; da li su, ili ne, članice nekih vojnih saveza. Postavlja se pitanje, pored onog o našem odnosu prema drugima, i o odnosu drugih prema svima nama – balkanskim narodima. Ako se kontekst proširi još malo, na rat koji se sada dešava u Evropi i na tektonske promene koje se naziru na globalnom nivou, možda nije preterano reći da dobri komšijski odnosi među balkanskim narodima postaju pitanje, ne samo bolje zajedničke budućnosti, nego i njihovog opstanka.

Zbog toga je očigledna potreba, danas možda više nego ikad, za kontinuiranim, osvešćenim dijalogom među balkanskim narodima, koji jedino može da dovede do oslobađanja od svih uprošćenih slika, stereotipa i predrasuda, negativnih osećanja koja vode do razdora i neprijateljstva, kao i do uspostavljanja dobrih i odnosa ispunjenih

MEET OUR NEIGHBOURS 2

međusobnim razumevanjem, poštovanjem, empatijom, osećanjem zajedništva i bliskosti, kao i svešću o dugoročnim zajedničkim interesima.

Mladi ljudi iz svih balkanskih zemalja imaju kapacitet da pokrenu i vode ovaj dijalog, podržani od starijih koji imaju dovoljno dobre volje, znanja i svesti da se na ovaj način izgrađuje bolja budućnost za čitav Balkan, i pruža dobar primer u kom pravcu treba da ide i čitava Evropa, i u krajnjem ishodištu, čitav svet.

II PRIKAZ KURIKULUMA ISTORIJE U SRBIJI DANAS

CILJ NASTAVE ISTORIJE

Cilj nastave istorije u Srbiji danas zvanično jeste da se osigura da svi učenici steknu bazičnu jezičku i naučnu pismenost i da napreduju ka realizaciji odgovarajućih Standarda obrazovnih postignuća, da se osposobe da rešavaju probleme i zadatke u novim i nepoznatim situacijama, da izraze i obrazlože svoje mišljenje i diskutuju sa drugima, razviju motivisanost za učenje i zainteresovanost za predmetne sadržaje, kao i razvijanje istorijske svesti i humanističko obrazovanje učenika.

Cilj nastave istorije je i da doprinese razumevanju istorijskog prostora i vremena, istorijskih procesa i tokova, kao i razvijanju nacionalnog, evropskog i svetskog identiteta i duha tolerancije kod učenika. Zadaci nastave istorije su da učenici, uočavajući uzročno-posledične veze, razumeju istorijske procese i tokove, ulogu istaknutih ličnosti u razvoju ljudskog društva i da poznaju nacionalnu i opštu istoriju (političku, ekonomsku, društvenu, kulturnu...), kao i istoriju susednih naroda i država.

Istorija je važna oblast učenja u obrazovnom sistemu Srbije, zbog toga što je:

- nastavni predmet koji učenicima objašnjava pojmove iz društvene teorije i prakse (država, vladar, demokratija);
- nastavni predmet koji, uz srpski jezik i geografiju, pruža osnove za izgradnju identiteta (nacionalnog, kulturnog, itd);

MEET OUR NEIGHBOURS 2

- nauka koja treba da obrazuje za demokratiju, mir i toleranciju objašnjavanjem pojmova kao što su: rat, mir, izbori, stranke, opozicija, istorijski proces, itd;
- nauka koja treba da pruži elementarnu političku pismenost i političku kulturu;
- nauka koja pruža osnove za usvajanje nacionalnih, regionalnih, evropskih i svetskih kulturnih vrednosti.

Ako pogledamo kakve preporuke zvanično daje Zavod za unapređenje obrazovanja nastavnicima istorije, nastava istorije bi trebalo da pomogne učenicima u stvaranju što jasnije predstave ne samo o tome „kako je uistinu bilo”, već i zašto se nešto desilo i kakve su posledice iz toga proistekle. Da bi shvatio događaje iz prošlosti, učenik treba da ih „oživi u svom umu”, u čemu veliku pomoć može pružiti upotreba odabranih istorijskih izvora, literature, karata i drugih izvora podataka (dokumentarni i igrani video i digitalni materijali, muzejski eksponati, ilustracije), obilaženje kulturno-istorijskih spomenika i posete ustanovama kulture. Dalje, treba iskoristiti i uticaj nastave i učenja istorije na negovanje jezičke i govorne kulture (veštine besedništva i debate), kao i na razvijanje kulture sećanja i svesti o društvenoj odgovornosti i ljudskim pravima.

Obrazovne vlasti u Srbiji danas smatraju da je neophodno imati u vidu i integrativnu funkciju istorije, koja u obrazovnom sistemu, gde su znanja podeljena po nastavnim predmetima, pomaže učenicima da postignu celovito shvatanje o povezanosti i uslovljenosti geografskih, ekonomskih i kulturnih uslova života čoveka. Ističu da je poželjno izbegavati fragmentarno i izolovano učenje istorijskih činjenica, jer ono ima najkraće trajanje u pamćenju i najslabiji transfer u sticanju drugog znanja i razvoju veština. U nastavi istorije je stoga potrebno, kad god je to moguće, primenjivati didaktički koncept multi-perspektivnosti.

U tom smislu, odabrani primeri treba da ukažu na upotrebu i zloupotrebu kako mitova tako i istorije, sa posebnim fokusom na posledice ovih pojava u savremenom dobu. Posebnu pažnju treba posvetiti istorijskim političkim mitovima, okolnostima i razlozima njihovog nastanka, kao i posledicama. Nastavnik bi trebalo da odabere ilustrativne

MEET OUR NEIGHBOURS 2

materijale i metode koje omogućavaju jasno zauzimanje kritičkog stava prema zloupotrebama i manipulacijama istorijom radi propagande, stvaranja negativnih stereotipa i širenja netolerancije, diskriminacije i mržnje u društvu.

Rad na ovoj temi nikako ne treba da bude hronološki ograničen, već bi trebalo da, kako bi ispunila svoj cilj, obuhvati pojave od starog veka do savremenog doba (helenski mitovi, kralj Artur i vitezovi okruglog stola, pesma o Rolandu, Jovanka Orleanka, Kosovska legenda, Marko Kraljević...). Kao i u ostalim temama, i ovde je poželjna ravnomerna zastupljenost primera iz opšte i nacionalne istorije, kao i poređenje na prostornom i hronološkom nivou.

Na kraju srednjoškolskog obrazovanja, u četvrtom razredu, izučava se period savremene istorije, što podrazumeva i obradu mnogih osetljivih, pa i protivurečnih, odnosno kontroverznih tema, o kojima ne postoji konsenzus u naučnim krugovima i javnosti. To su teme koje su prisutne svakodnevno u informativnim i dokumentarnim programima, na internetu, o njima govore političari, javne ličnosti i novinari. Takve teme su često sastavni deo porodične istorije i ličnih narativa, što dodatno uvećava njihovu aktuelnost. Učenici su izloženi različitim tumačenjima istorijskih događaja i zbog toga je naročito važno kod njih razvijati kritički odnos prema informacijama koje im se nude.

Ovladavanje tom veštinom navodi se i u obrazovnim standardima, a u okviru programa spominje se u cilju predmeta, kao i u pojedinim ishodima za kraj razreda. Zbog toga bi jedna od najbitnijih kompetencija uspešnog nastavnika bila da zna kako da kod učenika podstiče kritičko i istorijsko mišljenje, što bi učenicima omogućilo razvijanje humanističkih vrednosti zasnovanih na toleranciji, uvažavanju različitosti i poštovanju drugog.

Na kraju srednjoškolskog obrazovanja učenici treba da budu osposobljeni da argumentovano analiziraju protivurečnosti, da se decentriraju (sagledaju i uvažavaju tuđi ugao gledanja na određeni istorijski fenomen), da uočavaju sličnosti i različitosti, postavljaju pitanja a nove informacije lako povezuju s postojećim znanjima. Na taj način, biće osposobljeni da prepoznaju propagandu i aktivno učestvuju u razgradnji predrasuda

MEET OUR NEIGHBOURS 2

i stereotipa s kojima se svakodnevno susreću. Takav pristup omogućio bi im autonomni i racionalni odnos prema informacijama i dodatno olakšao promišljanje i donošenje argumentovanih zaključaka i sudova.

SADRŽAJI NASTAVE ISTORIJE U OBAVEZONOM OSMOGODIŠNJEM OBRAZOVANJU

R.Br	RAZRED	SADRŽAJI I TEME KURIKULUMA ISTORIJE
1.	Peti razred	-UVOD (Pojmovi: Prošlost, Vreme, Istorija kao nauka o prošlosti); -PRAISTORIJA (U svetu i centralnom Balkanu); -STARI VEK (Stari Istok, Stara Grčka, Helenističko doba, Rim, Pad Zapadnog rimskog carstva).
2.	Šesti razred	-Evropa i Sredozemlje u ranom srednjem veku; -Srbi i njihovo okruženje u ranom srednjem veku; -Evropa u poznom srednjem veku; -Srbi i njihovo okruženje u poznom srednjem veku; -Srpske zemlje i njihovo okruženje u doba Osmanlijskih osvajanja.
3.	Sedmi razred	-Uspon Evrope (Evropa od kraja XV do kraja XVIII veka); -Srpski narod pod stranom vlašću od kraja XVI do XVIII veka; -Doba revolucija (Industrijska revolucija, Političke revolucije, Francuska revolucija, Revolucija 1848/49, Građanski rat u SAD, Velike sile, Istočno pitanje i Balkanski narodi); -Srpski narod pod stranom vlašću od kraja XVIII veka do sedamdesetih godina XIX veka.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

4.	Osmi razred	<ul style="list-style-type: none">-Svet u drugoj polovini XIX i početkom XX veka;-Srbija, Crna Gora i Srbi u Habzburškom i Osmanskom carstvu od Berlinskog kongresa do Prvog svetskog rata;-Savremeno doba – Prvi svetski rat i revolucije u Rusiji i Evropi;-Srbija i Crna Gora u Prvom svetskom ratu;-Svet između Prvog i Drugog svetskog rata;-Jugoslovenska Kraljevina;-Drugi svetski rat – Totalni rat;-Jugoslavija u Drugom svetskom ratu;-Svet posle Drugog svetskog rata;-Jugoslavija posle Drugog svetskog rata.
----	--------------------	--

III OSNOVNI AKCENTI ZA IZGRADNJU SRPSKOG IDENTITETA

„Oni hoće da nam seku korene, da nas unište.

Ali greše misleći da su naši koreni u zemlji.

Zasađeni smo naopačke; naši koreni su na nebu!”

Iguman manastira Jovanja, arhimandrit Mihailo Biković

ŠTA JE „SRPSKA NACIJA“?

Postoji više teorijskih koncepcija o naciji. Po najzastupljenijoj, naciju čini stanovništvo koje govori jednim jezikom i na ovoj idejnoj osnovi oformili su se gotovo svi evropski narodi. U starim srpskim i slovenskim tekstovima izrazi jezik i narod su često sinonimi. Dakle, po ovom određenju, oni koji govore jednim jezikom (i čiji su preci govorili istim jezikom) čine jedan narod, bez obzira na veru koju ispovedaju i države u kojima žive. Po navedenoj definiciji, muslimansko stanovništvo srpskog jezika je sastavni deo srpske nacije, isto kao i katoličko stanovništvo srpskog jezika i porekla.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Po drugoj koncepciji, naciju sačinjava stanovništvo jedne državne zajednice, i na ovoj ideji su takođe stvorene neke od nacija (na primer, modeli švajcarske i belgijske, i pre svega američke nacije). Ovaj pristup se ne može primeniti na srpski etnos, jer isključuje ogroman broj ljudi srpskog identiteta i porekla koji žive izvan srpskih država.

Postoji i koncepcija koja kao primarni naglašava verski identitet i u ovom smislu se o katolicima srpskog porekla i muslimanima srpskog porekla može govoriti kao o zasebnim nacijama.

I zaista, uloga pravoslavno-hrišćanske vere i Srpske pravoslavne crkve u očuvanju identiteta Srba i srpskog duhovnog prostora tokom istorije se pokazala kao odlučujuća, zajedno sa srpskim jezikom.

Naravno, postoje i one koncepcije etničkog identiteta koji dopuštaju subjektivnu mogućnost slobodnog etničkog izjašnjavanja bez obzira na maternji jezik, poreklo, državu i kulturu. Po tome, „Srbin je onaj ko se smatra Srbinom”, bez obzira na istorijske, antropološke i kulturne aspekte njegovog porekla. U ovom smislu, srpski identitet je određen prevashodno idejom o srpstvu kao istorijskoj i duhovnoj misiji koja objedinjuje ličnosti sa identičnom svešću.

SRBIJA I NJENI SIMBOLI – ČVORNA MESTA SRPSKOG IDENTITETA

Pre svega, veliki broj srpskih simbola vezan je za pravoslavno-hrišćanski identitet, zatim za vladarske dinastije, narodne običaje i tradiciju itd. Simboli srpskih država (zastava, grb, himna) menjali su se tokom vremena, pri čemu su danas na snazi crveno-plavo-bela trobojka, grb sa dvoglavim belim orlom, krunom i krstom sa četiri ocila, kao i himna „Bože pravde”.

S druge strane, srpski simboli su i srpski jezik, narodni junaci/heroji (Miloš Obilić, Toplica Milan, Kosančić Ivan, Vožd Karađorđe, Miloš Obrenović, Živojin Mišić, Milunka Savić), ritualni kompleksi (porodična i seoska slava), pismo (ćirilica), narodna nošnja (jelek, opanak, šajkača), instrumenti (gusle), igre (kolo) i drugi.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Naravno, u srpske simbole spadaju i izuzetni pojedinci, oni koji su dali veliki doprinos u oblasti nauke (Nikola Tesla, Mihajlo Pupin, Mileva Marić, Milutin Milanković), umetnosti (književnosti - Miloš Crnjanski, Ivo Andrić, Meša Selimović, Milorad Pavić, slikarstva - Nadežda Petrović, Milan Konjović, Petar Lubarda, Paja Jovanović, grafike – Vlada Veličković, Boško Karanović, muzike – Stevan Mokranjac, Stanislav Binički), filozofije (Miloš Đurić, Mihajlo Đurić, Branislav Petronijević, Đuro Šušnjić, Svetozar Stojanović), sporta (Novak Đoković, Nikola Jokić, Jasna Šekarić, Dragutin Topić, Ivana Španović, Siniša Mihajlović, Nemanja Vidić, Dragoslav Šekularac, Nikola i Vanja Grbić, Vlade Divac, Dragan Kićanović).

Jedan od središnjih duhovnih simbola Srba i srpstva predstavlja svetosavski ideal-put, u smislu specifičnog, pravoslavnog, čuvanja izvorne hrišćanske tradicije kroz hrišćansko preosmišljavanje celokupnog narodnog života. Svetog Savu danas nazivaju utemeljivačem srpske crkve, prosvete, kulture i "celokupne srpske ideje". Justin Popović piše da je Sveti Sava "svojim jevanđeljskim delima postao, i navek ostao, najmudriji i najveći srpski filozof". On se također smatra utemeljivačem obrazovanja i začetnikom srpske srednjovekovne književnosti.

Srpski manastiri, sveta mesta stara hiljadama godina predstavljaju važne simbole srpske nacionalnosti, istorije, tradicije i vere. To su građevine koje su tokom vekova bile najvažniji stubovi očuvanja i odbrane, okupljanja i održavanja onoga što je posebno za Srbiju i njen narod. Osim njihove velebnosti, zadivljujuće arhitekture, prelepih ikona, manastiri su značajni i jer u njima leže mošti najvažnijih ličnosti srpske istorije, svetaca, vladara i stvaralaca. Oni su do današnjeg dana očuvali svoje redove, koji su živote posvetili Bogu i koji su tu da vernicima pruže utehu i snagu za životne borbe. Njihov značaj, veličina i istorija zadivljuju čak i one koji nisu posvećeni veri.

Srpski srednjovekovni manastiri (Studenica, Sopoćani, Mileševa, Gračanica, Visoki Dečani, Gradac, Đurđevi Stupovi, Ljubostinja, Banjska itd.) predstavljaju posebno

MEET OUR NEIGHBOURS 2

naglašeni simbol srpskog naroda, isto kao i Kosovo, u smislu sakralnog prostora prvog reda koji određuje suštinu i sudbinu celokupnog srpstva.

Poseban simbol srpstva predstavljaju i pravni spomenici – Nomokanon Svetog Save i Dušanov zakonik, koji svedoče o drevnoj potrebi Srba da svoju zajednicu uredi prema pravilima kojih se moraju pridržavati svi, pa i carevi.

Među svim srpskim simboličkim sistemima i predstavama, simbolika „Nebeskog naroda“ i „Carstva nebeskog“ ima posebno naglašenu ulogu u srpskoj tradiciji. Čak su i brojna istorijska zbivanja potvrdila nesumnjivi značaj ovih predstava u kolektivnoj svesti Srba, jer su u prelomnim istorijskim trenucima birani oni, naizgled teži i pogubniji, putevi koji su insistirali na odbrani narodne časti i na ideji o bezuslovnom podvrgavanju zahtevima Nebeske Srbije, predodređene kosovskim zavetom.

U nekim od najznačajnijih aspekata srpsku simboliku formuliše upravo „kosovski zavet“, pre svega u vezi sa simbolikom Nebeskog naroda i preformulisanja srpskog etnosa u novozavetni narod Božiji, sa misijom naroda-uzora, uz pomoć kojeg drugi narodi treba da se uzdignu ka Bogu.

Vlada veliko nerazumevanje srpskog kosovskog zaveta, jer je mnogima teško da shvate zašto Srbi slave svoj veliki poraz, pa čak smatraju da oni u tome čak pokazuju nešto mazohističko ili auto-destruktivno. Srbi Boj na Kosovu (1389) ne smatraju porazom. Iskreno veruju da, ako je iko pretrpeo poraz, pretrpeo ga je veliki gospodin Vuk Branković a ne knez Lazar, poginuli Lazar je pobedio, a Vuk je izgubio. Za Srbe, ko žrtvuje svoj život u borbi za istinu i pravdu Božju, žrtvovao je najveće što je mogao i imao, i – pobedio je. Makar bitka tehnički bila izgubljena, on ostaje pobednik. A pošto je sva srpska vojska na Kosovu polju pala – i to dobrovoljno – za istinu i pravdu Božju, to je ona i pobedila. Ona je prinela na žrtvu Bogu sve što je imala i mogla; zato je i pobedila. Izgubila je telo, spasila je dušu.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Tokom vekova, sa kolena na koleno, Srbi prenose, čuvaju i neguju svoj kosovski zavet, čuvajući tako svoju hijerarhiju vrednosti, koju nisu promenili ni u najtežim vremenima, ni u najvećim iskušenjima.

IV SRBIJA, BALKAN I EVROPA U OČIMA MLADIH LESKOVCA

Da bismo stekli bolji uvid u stavove mladih o Srbiji, Balkanskim zemljama i Evropi, realizovali smo:

- Dve radionice na teme „Zamisli Evropu“ i „Ponovo napiši istoriju“, sa učenicima Medicinske škole u Leskovcu;
- Dve radionice na teme „Zamisli Evropu“ i „Ponovo napiši istoriju“, sa mladima uzrasta 19-30 godina, aktivistima NGO iz Leskovca;
- Tri fokus-grupna intervjua sa nastavnicima istorije (6), učenicima srednje škole (12) i mladim aktivistima NGO (9);
- Online upitnik „Ja i Evropa“, sproveden sa 121 ispitanikom uzrasta 15-30 godina.

RADIONICE „ZAMISLI EVROPU“ I „PONOVO NAPIŠI ISTORIJU“

Održana je jedna radionica „Zamisli Evropu“ sa velikom grupom učenika srednje Medicinske škole i jedna radionica sa istom tematikom sa manjom grupom mladih aktivista NGO organizacija iz Leskovca. Mladi su, uz pomoć 25 sličica-simbola koje prikazuju karakteristične simbole Evrope, Srbije, Bugarske, Grčke, Makedonije, Rumunije i Turske kreirali svoju sliku Evrope.

Najjači utisak sa ovih radionica jeste zaista veliko interesovanje mladih iz obe grupe da slobodno razgovaraju o ovoj temi, da iskažu svoje stavove i da čuju druge, da sukobe različitu argumentaciju.

Izdvojili bismo karakterističnu sliku koju su kreirali učenici, čiji naziv grupe „Evropski Feniks“ govori o njihovoj percepciji Evrope da je ona možda sagorela, ali koja može da

MEET OUR NEIGHBOURS 2

se ponovo rodi i uzdigne iz sopstvenog pepela. Način za to pokazuje raspored sličica-simbola, jer je u središte slike smešten večni olimpijski oganj (onaj koji spaja sve ljude i nacije), oko njega, kao veoma važni, poređani su velikani nauke i umetnosti, a svi oni nalaze se u prstenu sastavljenom od različitih nacionalnih simbola koji prijateljski stoje jedni pored drugih. U udaljenim uglovima, sasvim izdvojeni, nalaze se ideolozi, osvajači i oni koji su želeli da ratom pokore svet.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Dve radionice „Ponovo napiši istoriju“, održane sa iste dve grupe, takođe su bile veoma uspešne, jer je mladima bilo veoma interesantno da, shvatajući vezu između uzroka i posledica, makar u mašti, promene tok događaja u Prvom svetskom ratu, što bi vodilo do mnogo bolje sadašnjosti i budućnosti. Generalno, sve promene u dešavanjima koje su mladi ponudili, vodili su ka ishodu da do tog rata uopšte ne bi ni došlo, nego bi se svi sporovi među narodima rešili veštom diplomatijom.

Izdvoji bismo, kao veoma zanimljivu, diskusiju koja se razvila posle prezentovanja njihovih predloga, gde je jedna grupa mladih aktivista povezala događaje vezane za Srbiju iz vremena Prvog svetskog rata sa kasnijim događajima, u kojima su prepoznali matricu ponašanja velikih sila prema Srbiji do današnjih dana. Njihova priča ide ovako:

- Nije atentat na prestolonaslednika Ferdinanda od strane Mlade Bosne i Gavrila Principa bio uzrok početka Prvog svetskog rata, nego samo povod, dok su uzroci dublji, i nisu dolazili od srpske strane.
- Austrougarska monarhija je uputila Srbiji ultimatum koji jednostavno nije mogao da bude prihvaćen.
- Sličan ultimatum, ponuda koja se ne može prihvatiti, upućen je od strane Zapada Srbiji u Rambujeu, iza čega je usledilo bombardovanje Jugoslavije.
- Sličan sporazum ponuđen je Srbiji u današnje vreme, gde se traži da se Srbija odrekne dela svoje teritorije, i to dela koji predstavlja njenu dušu, kolevku i svetinju, što nije moguće prihvatiti. Dokle tako?
- Zaključak mladog čoveka iz grupe: „Meni je jasno da su oni veliki i moćni i da se, takođe, smatraju veoma lukavima kada pokušavaju da nas ubede da smo sami krivi za sva stradanja kroz koja prolazimo, a da nas smatraju veoma naivnima i da nećemo shvatiti šta je zapravo u pozadini. Ali mi nije jasno da ne shvataju da su međunarodni odnosi zasnovani na pukoj sili i nasilju ono što može da uništi ne samo Srbiju i Srbe, već i čitav svet. To je neodrživo. Možda je sada pravi trenutak za korenitu promenu. Svi problemi i sporovi mogu se rešavati mirnim putem,

MEET OUR NEIGHBOURS 2

dijalogom i međusobnim uvažavanjem. Ovaj svet treba da dobije šansu da preživi, moralna evolucija čovečanstva treba da se nastavi. Svi možemo da budemo bolji, neka svako krene od sebe.“

RAZGOVORI SA NASTAVNICIMA, UČENICIMA I MLADIM AKTIVISTIMA NGO

Razgovori koje smo vodili sa nastavnicima istorije, učenicima srednje škole i mladim aktivistima NGO pokazali su slične rezultate i zaključke kao i ostale realizovane aktivnosti. Primetno je da sve ove grupe razmišljaju o svojoj zemlji, komšijama i EU kao o životno važnim pitanjima, jer su svesni da svi ti međunarodni odnosi direktno utiču na kvalitet života koji žive, i to ne samo po pitanju visokog ili niskog standarda života. Svima su veoma važne vrednosti, tradicija, kultura i identitet. Svi bi želeli da odnosi među narodima budu bolji, a želeli bi da i odnosi među samim Srbima budu bolji i da se prevaziđu podele među ljudima.

Najveće neslaganje između ovih grupa odnosi se na percepcije nastavnika i mladih o tome koliko mladi čitaju, koliko poznaju nacionalnu i opštu istoriju, koliko su uopšte zainteresovani da uče o prošlosti. Nastavnici smatraju da mladi nisu baš dovoljno zainteresovani za istoriju i za učenje istorije na naučno zasnovani način, već se više informišu putem Interneta, društvenih mreža i medija. Mladi su, zapravo, pokazali veliku zainteresovanost za to da saznaju šta se zaista dešavalo u istoriji, da bi razumeli i vreme u kome danas žive i da bi shvatili kojim pravcem treba da se ide dalje.

„JA I EVROPA“ – KAKO MLADI RAZMIŠLJAJU

Online upitnik „Ja i Evropa“ sproveden je u dva dela, gde su u prvom delu odgovore davali učenici srednjih škola, uzrasta od 14-18, njih 54, a u drugom delu mladi uzrasta 19-30, njih 67. Ukupno je bilo 121 ispitanik, od toga 76 ženskog pola i 38 muškog pola, dok 7 ispitanika nije želelo da se izjašnjava o svom polu. Pitanja su bila identična u oba upitnika.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Analiza odgovora koje su mladi davali pokazuje kako oni razmišljaju o sebi i drugima, kakva je njihova percepcija i kakvi su njihovi stavovi o svetu koji ih okružuje.

- U odnosu na tvrdnju da su kulturne razlike između srpske i evropskih kultura nevažne i da svi treba da se pridržavaju jednog skupa kulturnih normi i vrednosti, nešto je više onih koji se sa njom ne slažu (42,98%), nego onih koji se slažu (35,54%), dok nije zanemarljiv ni broj onih koji o ovome nemaju izrazit stav (21,49%). Ovo pitanje može se povezati sa strahom od mogućeg „utapanja“ srpskog kulturnog identiteta u evropski, ukoliko Srbija postane članica EU jednog dana, odnosno pokazuje želju da se sačuva sopstveni kulturni identitet.
- Kada je u pitanju tvrdnja da nema značajnih razlika u kulturama Srba, Bugara, Makedonaca, Rumuna, Grka i Turaka, više od polovine mladih (53,72%) se ne slaže, nešto manji broj se slaže (33,05%), dok 13,22% ispitanika ima neutralan stav. Ovo bi moglo da ukazuje na to da ova grupa mladih nije dovoljno promišljala o svim sličnostima i bliskosti kultura ovih balkanskih naroda, već se čvrsto drži „posebnosti“ i „jedinstvenosti“ vlastite kulture.
- Već kod sledeće tvrdnje, koja govori o potrebi da je od suštinskog značaja da se brane i čuvaju sopstvene kulturne vrednosti i uverenja u interakciji sa ljudima iz evropskih kultura, dolazimo do potvrde prethodno rečenog, jer se 80,99% ispitanika slaže, samo 6,61% ne slaže, a 12,40% ima neutralan stav.
- Mada je situacija malo bolja, kada je u pitanju interakcija sa balkanskim narodima, ipak polovina ispitanika (50,41) smatra da treba da brani svoju kulturnu tradiciju i praksu, 22,31% ispitanika se ne slaže sa tim, dok je 27,27% neutralno.
- Zanimljivo je da nešto veći broj ispitanika smatra da nije bolje biti Srbin nego Evropljanin (37,19%), u odnosu na one koji smatraju da je bolje (33,88%), mada i neutralna grupa ispitanika u odnosu na ovo pitanje nije mala (28,92%). Ovakva situacija nastaje kada se pitanje postavi kao „ili-ili“, jer veliki broj mladih inače

MEET OUR NEIGHBOURS 2

smatra da jedno ne isključuje drugo, ukoliko je „Evropljanin“ širi pojam od pojma „građanin EU“.

- Sa tvrdnjom da su kulturne razlike između srpske i evropskih kultura minimalne i da se mogu zanemariti ili prevideti u komunikaciji i interakcijama slaže se 39,67% ispitanika, ne slaže se 37,19%, dok je neutralnih ispitanika 23,14%.
- Više od polovine ispitanika (52,89%) ne misli da su razlike u vrednostima, verovanjima, običajima, tradiciji i praksi balkanskih naroda male i beznačajne, za razliku od 28,92% ispitanika koji smatraju da jesu, dok 18,18% ispitanika ima neutralan stav. Ovo je potpuno u skladu sa jednom od prethodnih tvrdnji koja govori o tome da nema značajnih razlika u kulturama balkanskih naroda.
- Po pitanju spremnosti na razumevanje i poštovanje evropskih vrednosti, verovanja i ponašanja, čak i ako se razlikuju od njihovih sopstvenih, čak 93,38% ispitanika izražava pozitivan stav, negativnog stava uopšte nema, dok 5,78% ispitanika ima neutralan stav. Ovde je očigledna spremnost ogromne većine ispitanika na prihvatanje i poštovanje različitosti.
- Kada je u pitanju ova vrsta tolerancije na različitost u kontekstu kulturnih različitosti među balkanskim narodima, kao i kod prethodne tvrdnje, većinski preovladava pozitivan stav (86,78%) ispitanika, u odnosu na negativan (1,64%) i neutralan (11,58%). Imajući u vidu sve prethodne rezultate, moglo bi se reći da mladi većinski percipiraju svoju kulturu kao posebnu i žele da je kao takvu sačuvaju, ali da u isto vreme imaju razvijenu toleranciju kada su u pitanju evropske, odnosno balkanske kulture.
- Spremnost na prilagođavanje svoje komunikacije i ponašanja u interakciji sa ljudima iz evropskih kultura, radi efikasne komunikacije i saradnje, pokazalo je 75,21% ispitanika, na to nisu spremni 9,92%, a neutralan stav ima 14,87%.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

- Prilagođavanje svog ponašanja i stila komunikacije ljudima iz bugarske, grčke, makedonske, rumunske i turske kulture, uz spremnost na izbegavanje svoje kulturne prakse i očekivanja, prihvata 34,71% ispitanika, ne prihvata 42,97%, dok grupu neutralnih čini 22,31%.
- Skoro polovina ispitanika (46,28%) želi inkluzivno i raznovrsno društvo, i spremna je na integrisanje elemenata evropskih kultura u svoju sopstvenu zarad toga; dvostruko manja grupa ispitanika (22,31%) nije spremna na to, dok 31,40% ima neutralan stav. To ukazuje na izvesnu zebnju mladih ispitanika, da prihvatanje elemenata drugih kultura može dovesti do ugrožavanja svoje kulture, što se, pre svega, odnosi na nacionalni identitet. Ova zebnja može biti neutralisana dubljim promišljanjem i uvidom u to da ništa na svetu nije „okamenjeno“ i da nas različitost ne ugrožava, već obogaćuje i oplemenjuje. Tu veliku ulogu može da ima uvođenje učenja o interkulturalnosti u srpske škole u većem obimu nego što je to slučaj danas.
- Kada je u pitanju integrisanje aspekata jezika, običaja, tradicije i vrednosti kultura balkanskih naroda u srpsku kulturu, zbog ukrštanja i međusobnog uticaja svih balkanskih kultura, spremnost na to izražava 32,23% ispitanika, nije spremno na to 28,10%, a najveću grupu ispitanika čine oni sa neutralnim stavom 38,84%. Realna je pretpostavka da veliki broj mladih iz Srbije nije imao priliku da poseti zemlje svojih suseda i bliže ih upozna, jer da jeste – videli bi koliko toga zajedničkog imaju svi balkanski narodi.
- Iako je primetan rast evro-skepticizma među mladima poslednjih godina, još uvek postoji izražena želja da njihova zemlja postane članica EU, što se vidi u tome da velika većina ispitanika želi da se EU širi prihvatanjem novih zemalja sa Balkanskog poluostrva, grupa od 59,50% ispitanika. Negativan stav pokazuje grupa od 19,00% ispitanika, a neutralan 21,49%.

MEET OUR NEIGHBOURS 2

- Ubedljiva većina mladih se slaže sa tvrdnjom da je hrana ono što spaja balkanske narode, čitavih 80,16%. Sa tim se ne slaže samo 8,26%, a neutralno je 11,57%. Među mladima Srbije vlada uverenje da možda svi narodi sveta imaju dobre nacionalne kuhinje, ali da se na Balkanu ubedljivo najbolje jede!
- Sa tvrdnjom da su razlike u religiji doprinele konfliktima među balkanskim narodima slaže se 70,25% ispitanika, ne slaže se 10,74%, a neutralno je 19,01%. Ovakva percepcija mladih ne čudi, zato što zaista tako izgleda, a oni još uvek nemaju dovoljno znanja i iskustva za dublje uvide u to šta su pravi uzroci nekih istorijskih događaja. A istina je da svaka različitost može biti zloupotrebljena za bacanje iskrice koja će zapaliti veliku vatru. Uzroci toga često leže u interesima velikih sila koje mirno igraju svoj „svetski šah“ dok mali narodi ginu u međusobnim sukobima. Pitanje je da li bi se sve baš tako dešavalo da su se pitali samo balkanski narodi. Posebno kada su u pitanju različite religije. Jer, onaj ko poštuje svoju veru, kako god se ona zvala, poštuje i tuđu. Za onoga ko pali vatru, vera ne postoji, osim kao instrument, jer on ne poznaje i ne priznaje nikoga iznad sebe.
- Odgovori na pitanje šta može doprineti dobrim odnosima balkanskih zemalja u budućnosti pokazuju: „Ekonomska saradnja i razmena“ (54,54%), „Podizanje svesti o međusobnom poštovanju i osećaju bliskosti i zajedništva“ (52,89). %) i „Pokazivanje iskrenosti, empatije i prijateljstva sa drugim balkanskim narodima“ (43,80%).
- Na pitanje da izaberu pet karakteristika koje najbolje opisuju Evropljanina, mladi su to uradili na ovaj način: „Visok životni standard“ (60,33%), „Ljudska prava“ (59,50%), „Zaštita životne sredine i održivi razvoj“ (56,20%)), „Demokratija“ (48,76%) i „Sloboda“ (42,15%).
- Na pitanje da urade isto i izaberu pet karakteristika koje najbolje opisuju Srbina, izabrali su sledeće: „Nizak životni standard“ (79,34%), „Sloboda“ (59,50%),

MEET OUR NEIGHBOURS 2

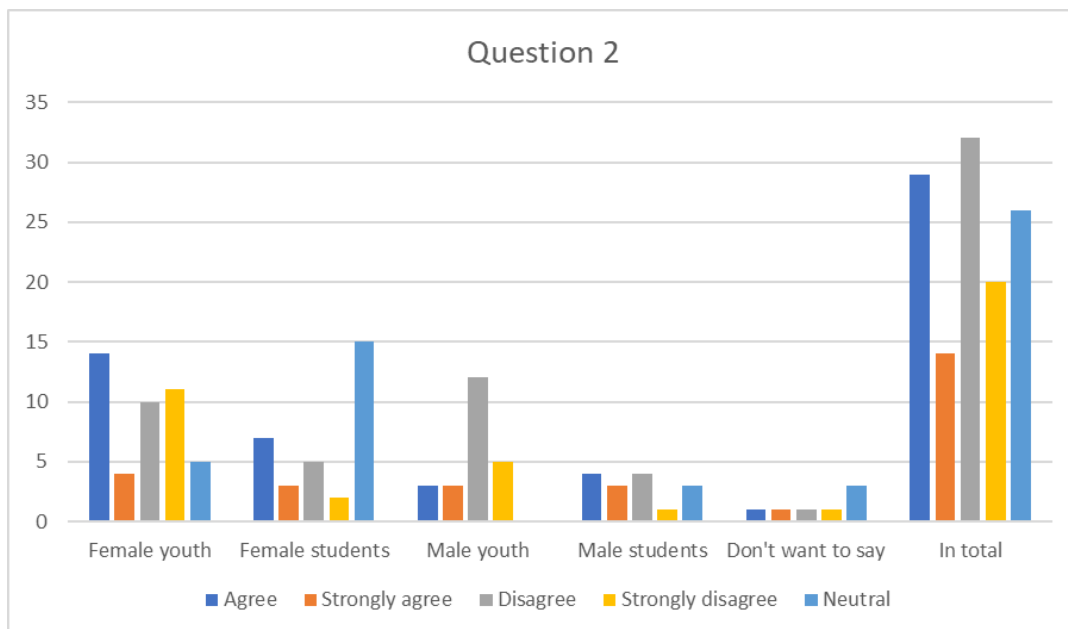

„Konflikt“ (49,59%) , „Saradnja“ (47,93%), „Podrška ranjivim grupama i pomoć ugroženim licima“ (39,67%).

- Generalni zaključak na osnovu prikazanih rezultata mogao bi da bude da je potrebno još puno raditi na prevazilaženju uprošćenih slika, stereotipa i predrasuda koje mladi Srbije još uvek imaju o drugim narodima i o samima sebi, ali takođe i da su dovoljno otvoreni i sposobni za promenu kada se stvore potrebni uslovi za to. A upravo to radimo kada realizujemo projekte kao što je "Upoznaj svoje komšije 2" i kao što su razmene mladih koje realizujemo u okviru programa Erasmus +. Iskustvo nam pokazuje da su to prilike koje dovode do stvaranja iskrenih prijateljstava, velikog međusobnog razumevanja i prihvatanja, što je snaga koja može da donese bolju budućnost za sve nas.

VII ANEKS – REZULTATI UPITNIKA „JA I EVROPA“

2. Cultural differences between my own and European cultures are unimportant, and everyone should conform to one set of cultural norms and values.

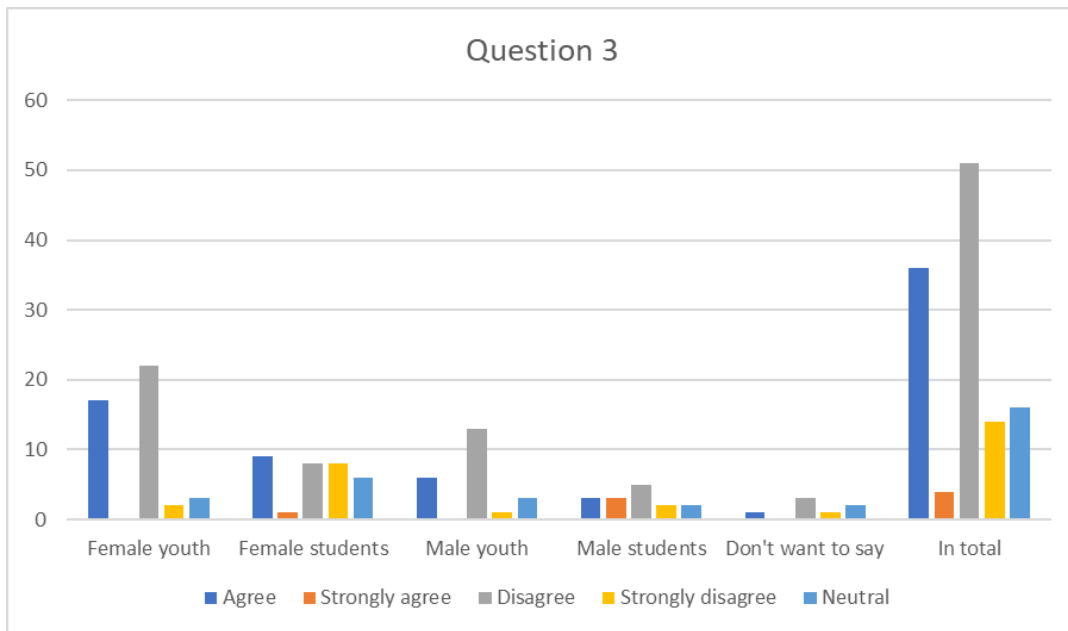

MEET OUR NEIGHBOURS 2

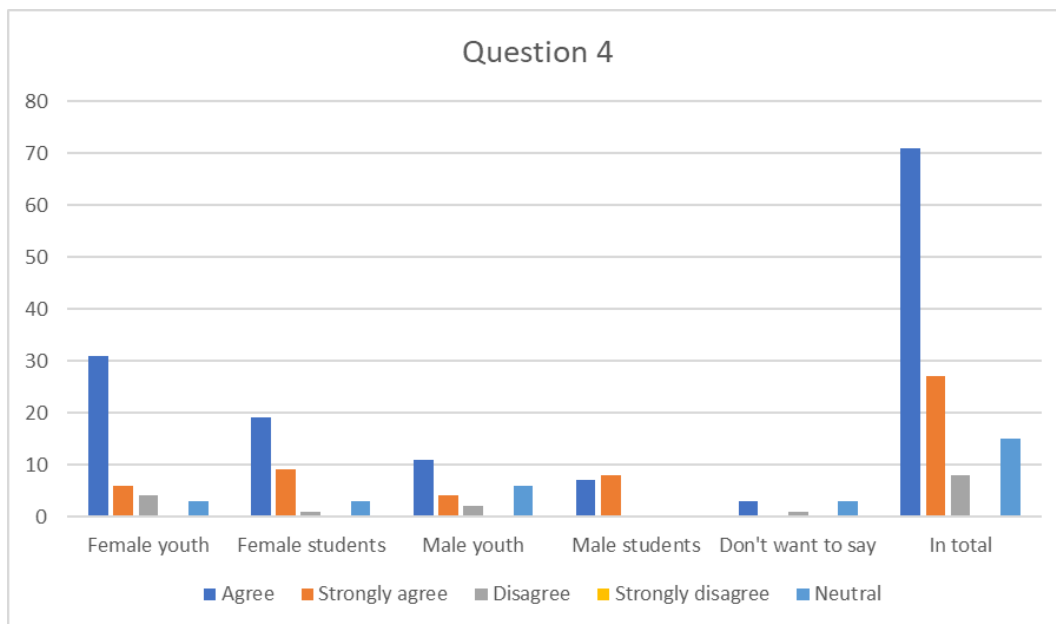

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

3. There are no significant differences between Bulgarian/Greek/Macedonian/Romanian/Serbian/Turkish cultures.

4. It is essential to defend and preserve my cultural values and beliefs when interacting with people from European cultures.

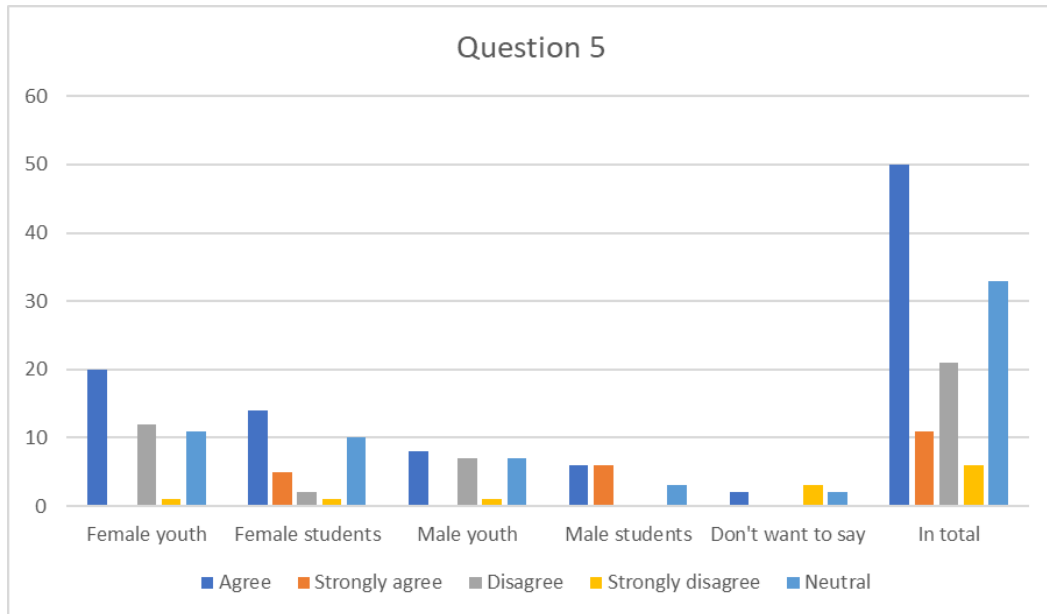

MEET OUR NEIGHBOURS 2

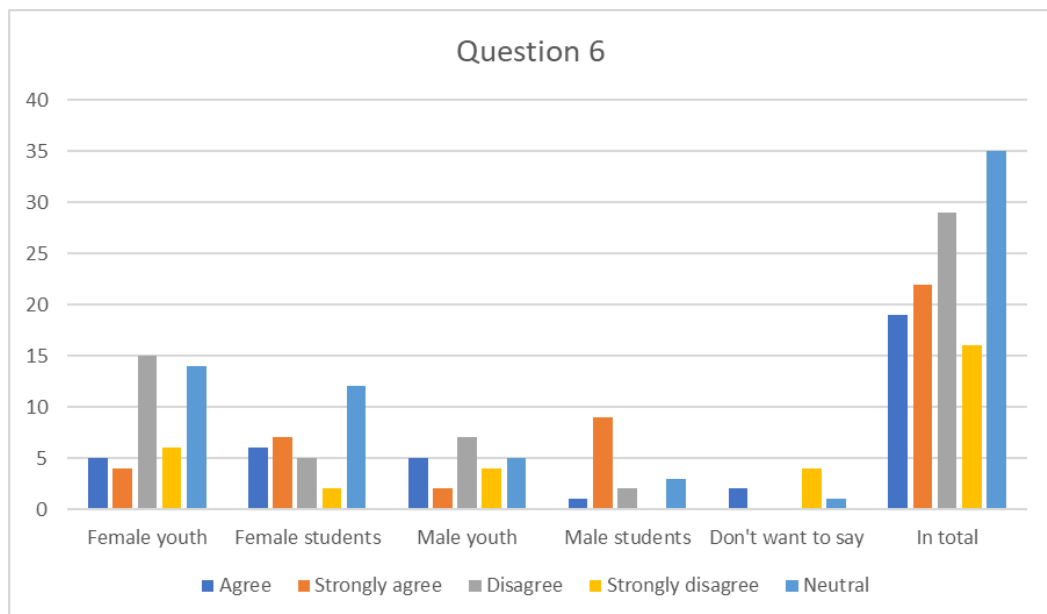

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

5. I need to defend my cultural practices and traditions when I meet with a person from Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, and Turkish cultures.

6. It is better to be Serbian than to be European.

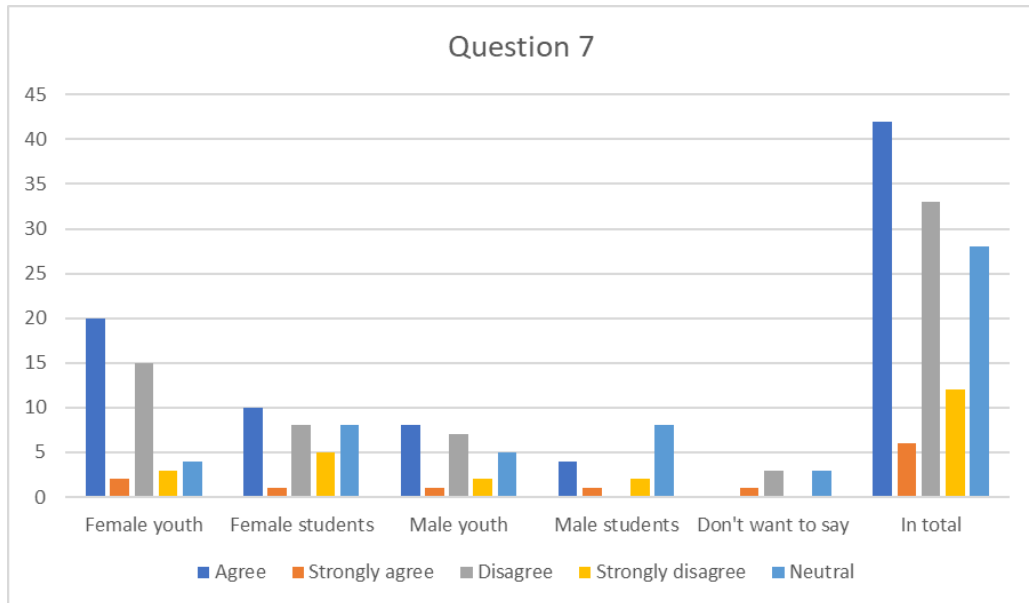

MEET OUR NEIGHBOURS 2

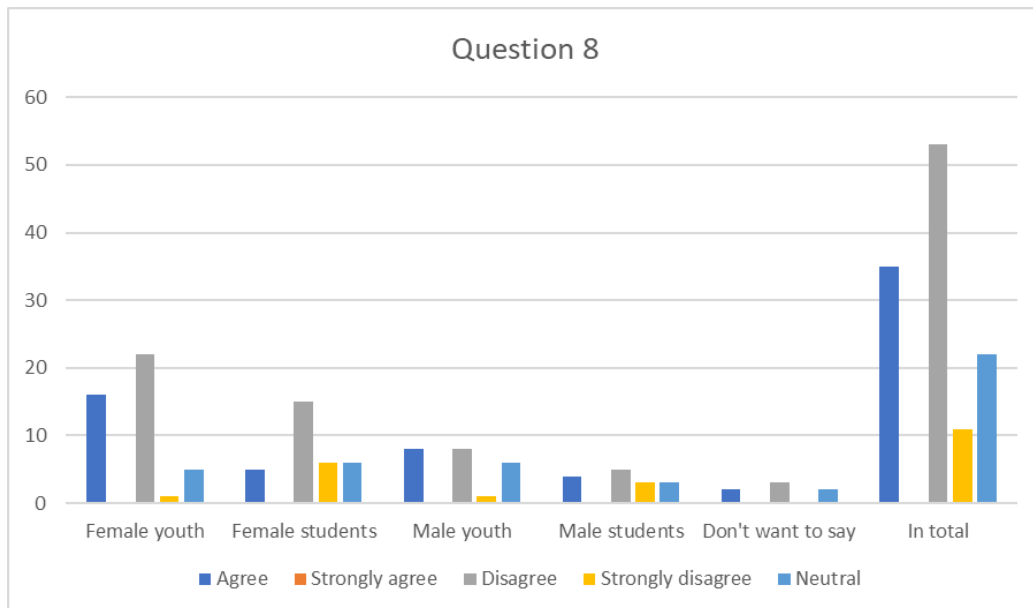

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

7. Cultural differences between my own and European cultures are minimal and can be ignored or overlooked in communication and interactions.

8. Differences in values, beliefs, customs, traditions, and practices between Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures are minor and insignificant.

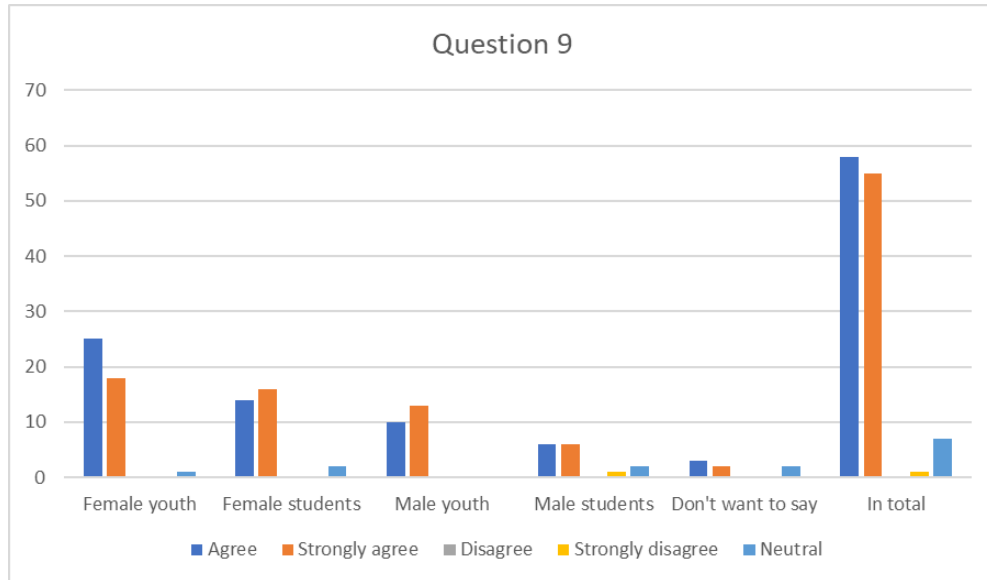

MEET OUR NEIGHBOURS 2

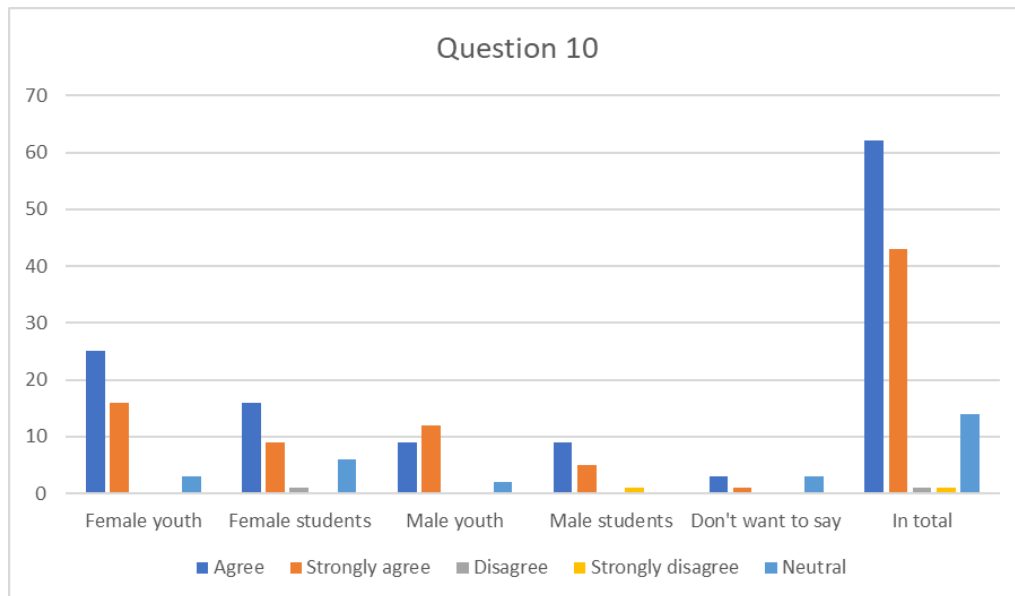

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

9. When interacting with people from European cultures, I try to understand and respect their values, beliefs, and behaviors, even if they differ from my own.

10. When confronted with cultural differences between Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures, I try to find common ground and appreciate diversity.

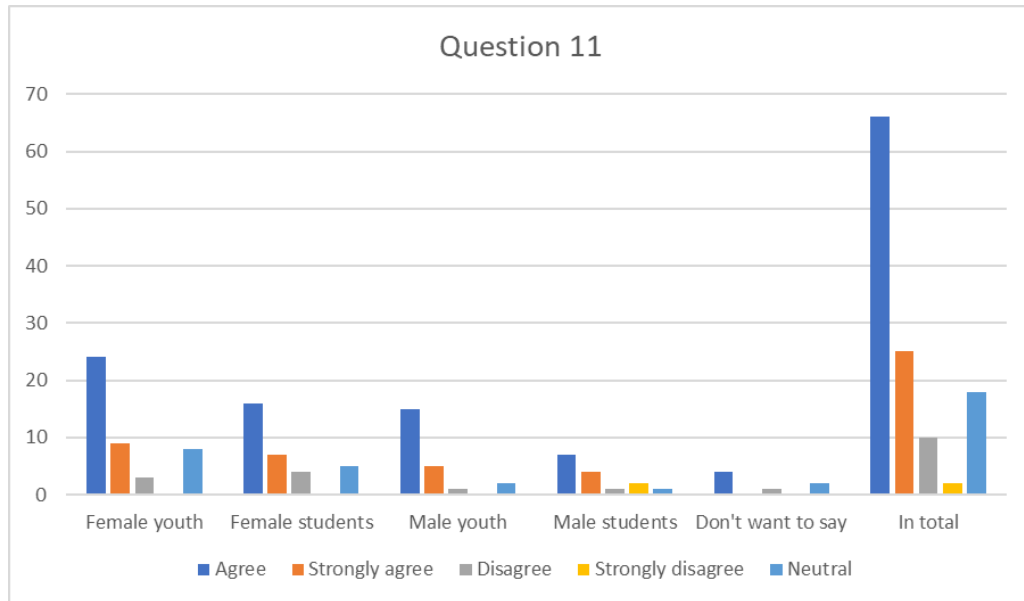

MEET OUR NEIGHBOURS 2

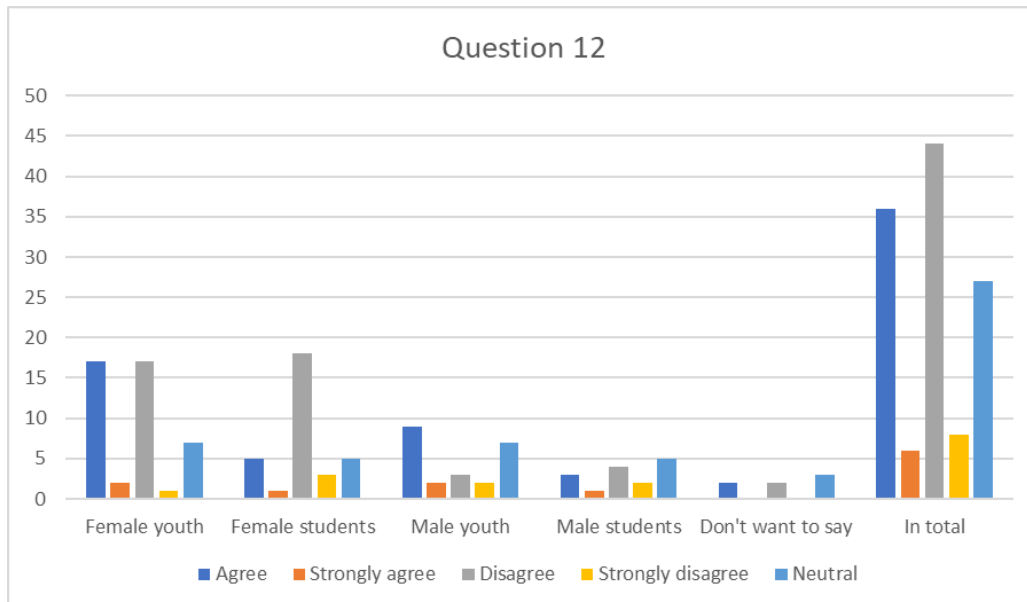

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

11. It is essential to adapt and adjust my communication and behavior when interacting with people from European cultures to communicate and collaborate with them effectively.

12. In my interactions with people from Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian and Turkish cultures, I tend to adapt my behavior or communication style to fit in with these cultures by avoiding my cultural practices and expectations.

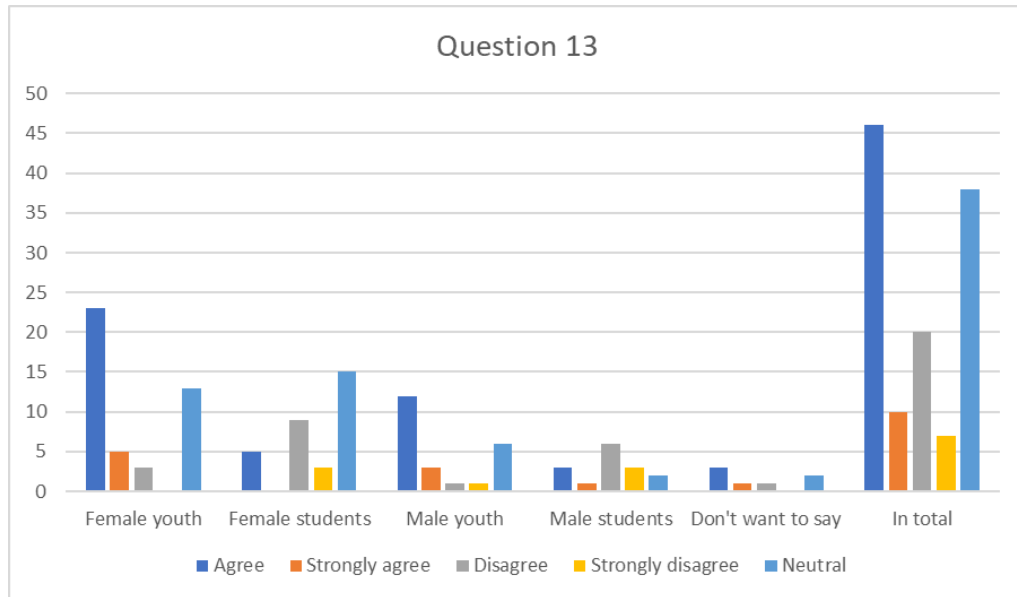

MEET OUR NEIGHBOURS 2

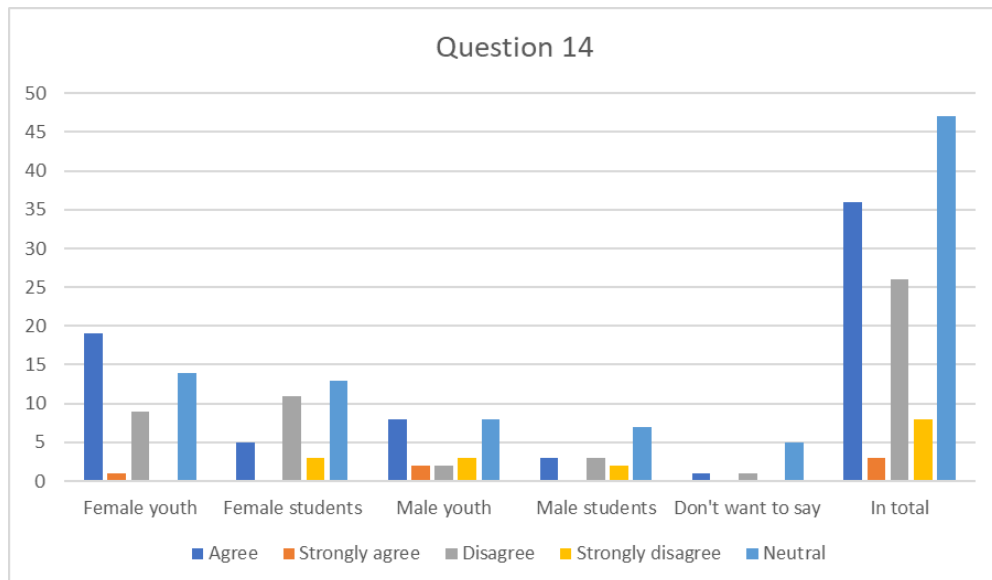

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

13. Integrating and incorporating elements from European cultures into my own is crucial to building a more inclusive and diverse community or society.

14. Since Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures intersect and influence each other in terms of language, customs, traditions, and values, I try to integrate aspects of these cultures into my own.

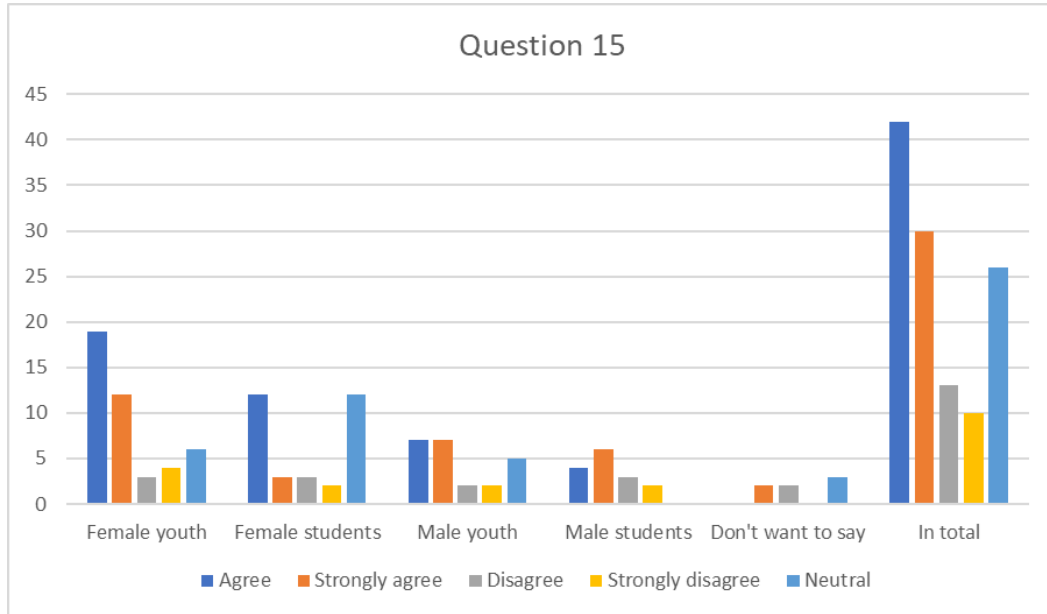

MEET OUR NEIGHBOURS 2

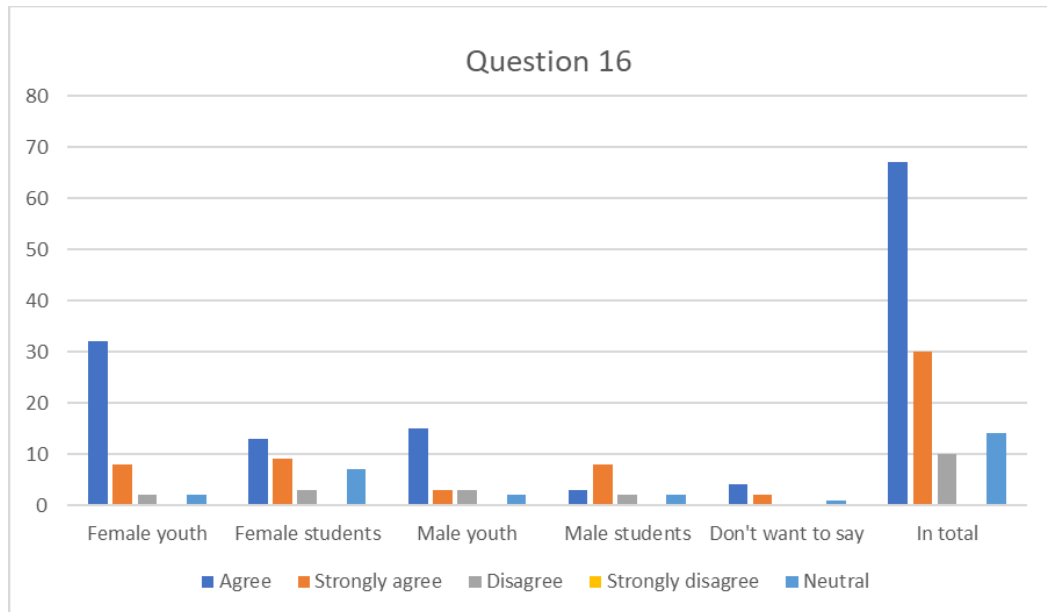

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

15. I want the EU to expand by accepting new countries from the Balkan Peninsula.

16. Food serves as a point of connection among Balkan nations.

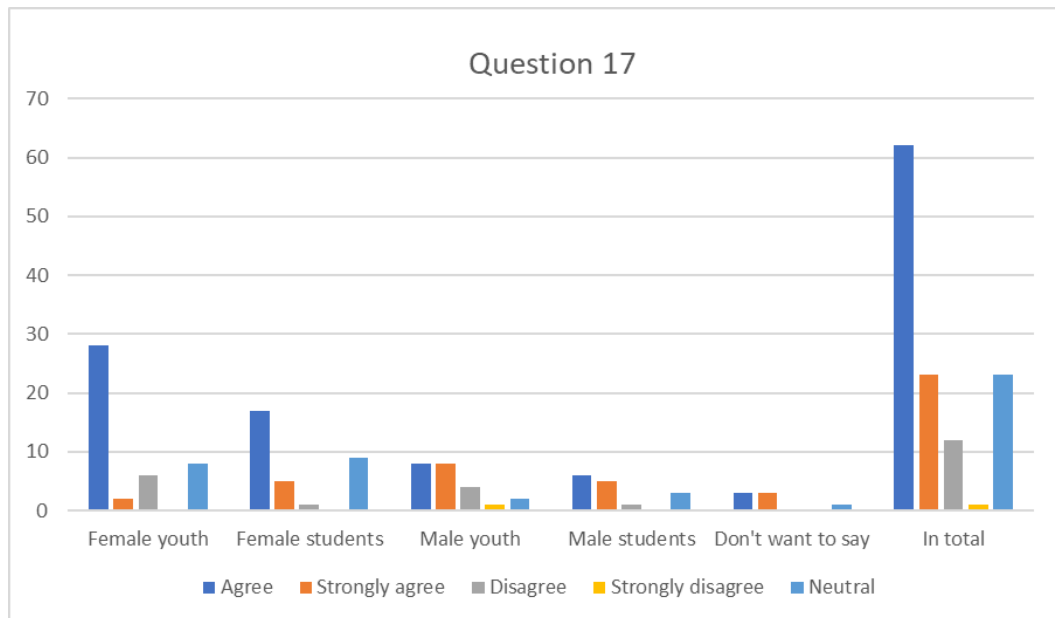

MEET OUR NEIGHBOURS 2

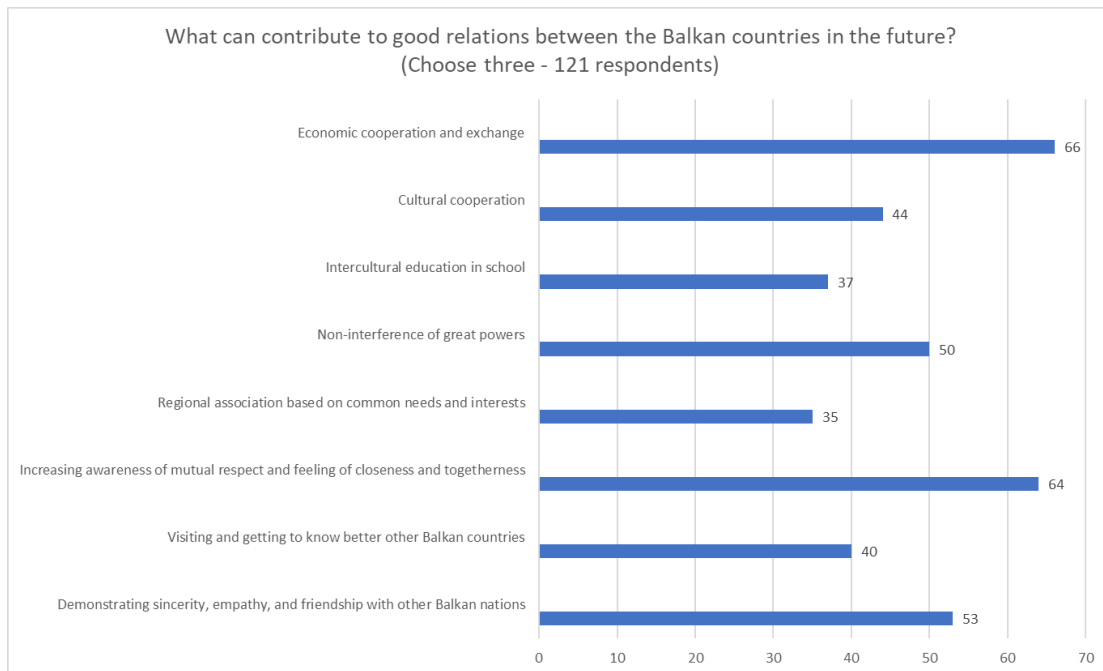

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

17. The differences in religion between Balkan nations have contributed to conflicts or divisions between Balkan societies.

18.

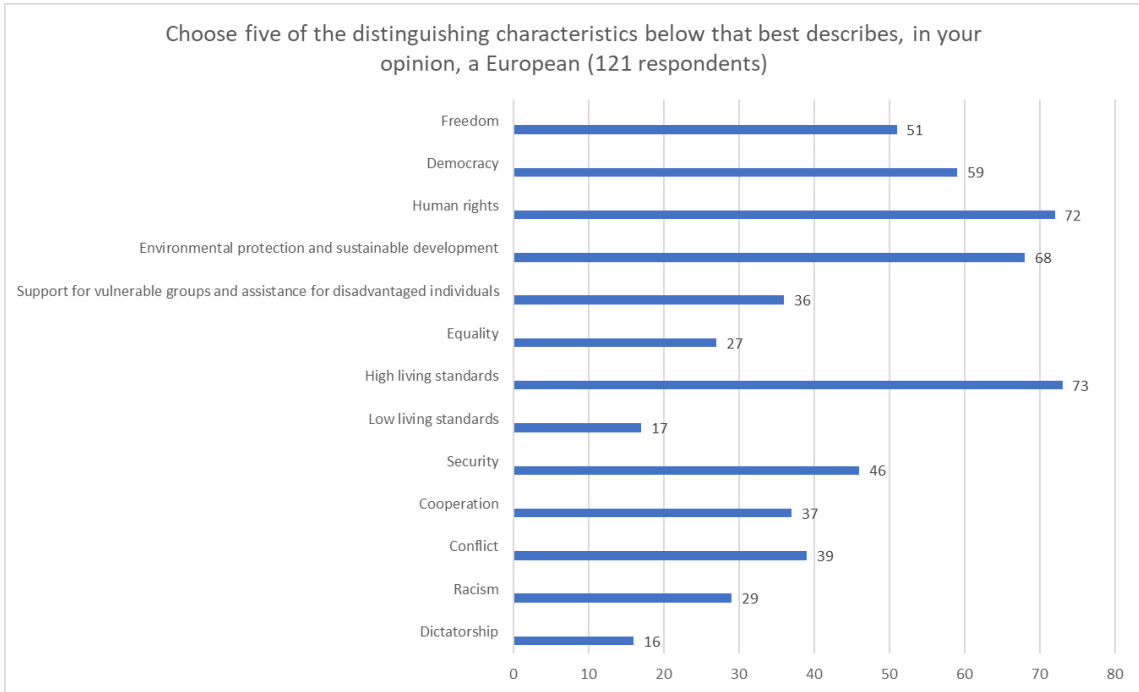

MEET OUR NEIGHBOURS 2

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

19.

20.

